

lyóirat megjelentetésére, de sem az ő, sem a századforduló többi kezdeményezései nem valósultak meg jórészt az érdektelenség miatt. Rámutat a szerző arra is, hogy a szakfolyóirat hiányát a századfordulón és a 19. század első évtizedeiben azok az általános folyóiratok igyekeztek pótolni, amelyek gyakran közöltek orvosi cikkeket is, de gyakran még csak ismeretterjesztő céllal. Kívételt képezett a *Tudományos Gyűjtemény* és a *Tudománytár*, amelyek már szakcikknek is helyt adtak, míg 1831-ben megindulhatott az *Orvosi Tár*, az első magyar nyelvű önálló orvosi szakfolyóirat. Behatóan foglalkozik a szerző a lap fogadtatásával, szerepével a nyelvújító mozgalomban és mindenek előtt a magyar orvostudomány fejlődésében.

Az orvosi szakfolyóirat megszületése és kibontakozása mellett megismerteti a kötet az olvasót a reformkorban Magyar Tudományos Akadémia mellett létrehozott, orvostudományal foglalkozó tudományos társaságok tevékenységével és kiadványaival is, cáfolva ezzel is azokat a nézeteket, mintha az Akadémia elhanyagolta volna az orvosi természettudományokat a 19. században.

A kötet második fele a szabadságharc levereése utáni viszonyokat tárgyalja az orvostudományi szakirodalom szemszögéből. A Bach-korszakbeli általános szellemi visszaesést követően vázolja az *Orvosi Tár* elhallgatása utáni, egy darabig német nyelven megjelenő szaksajtó szerepét, amely szintén a magyar orvostudományi szakirodalom része.

A kiegyezés előtti évtizedben bekövetkezett enyhülést kihasználva újjáélednek a társaságok, és az Akadémia, majd 1857-ben a ma is élő *Orvosi Hetilappal* majd a *Gyógyászat* által új fórumot kapott a hazai orvostudomány, melyeket már ezen évtizedben több rövidéletű folyóirat követett.

Kapronczay Katalin könyve – amely az Országos Pedagógiai Könyvtár és a Múzeum kiadásában, Jáki László szerkesztésében jelent meg színvonalas összefoglalását adja a magyar orvosi szaksajtó- és könyvkiadás története első hőskorának.

Egyben bizonyosságát nyújtja annak is, hogy a szaksajtó- és könyvkiadás története – különö-

sen ezen a humán vonatkozású tudományágban – nemcsak beletartozik a sajtó- és tudomány történetébe, hanem számos korabeli – sőt jelenkori – aktualitásra és párhuzamosságra is rámutat.

KÓKAY GYÖRGY

A magyar jezsuiták küldetése a kezdetektől napjainkig. Szerk.: SZILÁGYI Csaba. Piliscsaba, 2006. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara, 746 l.

Ez a vaskos kötet annak a tudományos konferenciának (szerkesztett) előadásait teszi közzé, amelyet 2004. november 8. és 10. között a piliscsabai Pázmány Péter Katolikus Egyetemen rendezett hasonló címmel a PPKE Bölcsészettudományi Karának Történelemtudományi Intézete, a Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya és a Faludi Ferenc Akadémia. (A kötet megjelenését a Magyar Jezsuita Rendtartomány jelentősen támogatta.)

Összesen 57 szerző előadását, tanulmányát szerkesztette egybe a konferencia fő szervezője, Szilágyi Csaba PhD-történész, latinánár az egyetemen. Nyolc tematikus fejezetre osztotta az anyagot, amely hosszmetsetet ad a magyar jezsuiták tevékenységéről a kezdetektől napjainkig. Természetesen, a jezsuita rend egyetemes küldetése és szétágazó tevékenysége folytán a magyar rendtagok működésének vázolása során az egész rend munkásságáról képet kapunk: a 450 évvel ezelőtt elhunyt rendalapító, Loyolai Szent Ignác szellemisége és lelkisége mindvégig ihletője (a *Lelkigyakorlatok* és a *Rendalkotmány* révén) az egyes századokban az apostoli munkáknak: a vallásos élet, missziók, oktatás, kultúra és művészetek, természettudományos és szociális tevékenység területein.

Az első fejezet élén a magyar rendtartomány volt előljárója, Nemesszeghy Ervin összefoglalja a magyar jezsuiták tevékenységét, és rámutat Loyolai Szent Ignác művének jelentőségére. Ez a bevezető tanulmány mintegy keretét adja a következő részletezőbb írásoknak, amelyek forrásként is szolgálhatnak a hazai egyház- és rend-

történeti kutatásokhoz. A kötet amolyan rendtörténeti enciklopédiának is tekinthető. Szilágyi Csaba regiszterei (a kötet szerzői, személynévmutató, helynévmutató) valamint a Karáth Tamás által angolra fordított rezümék megkönnyítik a könyv használatát.

Ízelítőként megjelölök néhány jelentősebb tanulmányt. A „lelkiség és teológia” témának szentelt első fejezetben Nemes Ödön S. J. saját tapasztalatai alapján szól az ignáci lelkigyakorlatok időszerűségéről, Nemeshegyi Péter S. J. a jezsuita teológia sajátosságairól, Szabó Ferenc S. J. pedig a H. de Lubac és az ún. „új teológia” körüli vitákról.

A második fejezet – „Faludi Ferenc emlékezete” – szerzői megemlékeztek a jezsuita író és költő életművéről, akinek 300. születési évfordulóját ünnepeltük. Ezek közül kiemelném Vörös Imre, Sárközy Péter és Szörényi László tanulmányait. A harmadik fejezet – „Jezsuita missziók” – érzékelteti, hogy a jezsuita rend története első századában már szinte az egész világon jelen volt. Szilágyi Csaba, Szántó (Arator) István erdélyi misszióját, Molnár Antal a török missziót (a hódoltság területén végzett apostolkodást) mutatja be. Nagyon érdekes Bartusz Dobosi László tanulmánya a híres dél-amerikai redukciókról, ahol sok magyar jezsuita is dolgozott a 17–18. században (Orosz László, Éder Xavér Ferenc, Fáy Dávid stb.). Figyelemre méltó Vámos Péter tanulmánya a magyar jezsuiták kínai (támingi) missziójáról. Vámos e témának külön könyvet is szentelt.

A negyedik fejezetben – „Jezsuiták az irodalom-, a tudománytörténet tükrében” – négy írás is foglalkozik Pázmány Péterrel (Hargittay Emil, Bogár Judit, Maczák Ibolya, Käfer István);

Borián Elréd bencés tanulmányában a történetíró Kazy testvérekkel foglalkozik; Teres Ágoston S.J. pedig a magyar jezsuita csillagászokat mutatja be. – Az ötödik fejezet – „Művészet-történet és iskolai színjátszás” – nyolc írása a volt jezsuita templomok és rendházak építéstörténetéhez és ikonográfiájához szolgált forrásértékű adalékokat számos illusztrációval, továbbá az újabban fellendült iskoladráma-kutatásból ad ízelítőt: Kilián István, e kutatás szakavatott szorgalmazója, a nagyszombati jezsuita iskolaszínházat mutatja be. – Az „Oktatás” című hatodik fejezetben tájékozódunk arról, hogy nemcsak a 16–18. században, hanem ma is az oktatás és nevelés a jezsuita küldetés egyik jelentős területe. 1998-as adatok szerint a világ 68 országában mintegy 1200 jezsuita iskolában (elemitől egyetemig) másfélmillió diák tanul. Forrai Tamás S. J., a miskolci jezsuita gimnázium igazgatója bemutatja, miként történik a nevelés a „Lelkigyakorlatok” szellemében. – A hetedik fejezet – „Jezsuiták a társadalmi igazságosságért” – a német és a magyar jezsuiták (O. von Nell-Breuning, Varga László, Csávossy Elemér, Kerkai Jenő) szociális apostolkodását vázolja. Kerkai Jenő, a KALOT alapítója börtönveiről számol be még a „Varia” c. utolsó fejezetben Cseszka Éva. Bikfalvi Géza pedig (rendi levéltárosunk) a magyar jezsuita rendtartomány 1890–1950 közötti központi történetét ismerteti (Bíró X. Ferenc, Bangha Béla, Gyenis András és mások munkásságát).

Reméljük, hogy a kutatók a most közzétett kötetben számos új adatot találnak, és hogy a piliscsabai konferencia anyaga hozzájárul a jezsuita rend tárgyilagosabb megismertetéséhez.

SZABÓ FERENC S.J.